

Nostalji Eğilimi Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması

Şeniz Özhan¹ Nevin Altuğ²

¹ Öğr. Gör. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, serdem@nku.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, naltug2002@yahoo.com

Bu makale, bireysel nostalji eğilimini ölçmek amacıyla Havlena ve Holak tarafından 2000 yılında geliştirilen “Nostalji Eğilimi” ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasının sonuçlarını aktarmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Tekirdağ'da yaşayan 20 yaş ve üzeri 96 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar kişisel bilgi formu ve Nostalji Eğilimi Ölçeğini içeren bir anketi doldürmüşlardır. Ölçeğin yapısal geçerliliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle belirlenmiştir. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinal ölçekteki gibi dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Faktörler; kişisel, kişilerarası, kültürel ve canlandırılmış nostaljidir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi açıklayıcı faktör analizi ile elde edilen dört faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Ölçeğin Türkçe formu için güvenilirliği, Cronbach alfa iç tutarlık yöntemiyle 0.883 olarak bulunmuştur. Bulgular, nostalji eğilimi ölçeğinin Türkçe formunun yüksek düzeyde güvenilir ve geçerli olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, Türkçe nostalji eğilimi ölçeği, bireysel nostalji eğilimini ölçmek üzere kullanılabilir nitelikte geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır.

Anahtar Kelimeler: Nostalji Eğilimi, Nostalji Eğilimi Ölçeği, Türkçe Form, Güvenilirlik, Geçerlilik

The Adaptation of Nostalgia Proneness Scale Into Turkish, Reliability and Validity Study

This article aims to indicate the results of the adaptation into Turkish, reliability and validity study of Nostalgia Proneness scale developed by Havlena and Holak in 2000 in order to measure individual nostalgia proneness. Working group of the study included 96 participants who were live in Corlu 20 years and older. Participants filled in questionnaire containing the personal information form and nostalgia proneness scale. Structural validity of the scale is determined by explanatory and confirmatory factor analysis. As a result of the explanatory factor analysis, it was seen that the scale has four-factor structure as it was original. Factors are personal, interpersonal, cultural and virtual nostalgia. Made confirmatory factor analysis confirmed the four-factor structure obtained by explanatory factor analysis. The reliability of the Turkish form of the scale was determined as 0.883 with Cronbach's alpha internal consistency method. The

¹ Sorumlu Yazar, Namık Kemal Üniversitesi, Çorlu Meslek Yüksekokulu, İşletme Yönetimi Programı, serdem@nku.edu.tr, 02822503525

findings showed that Turkish form of nostalgia proneness scale possess highly adequate reliability and validity. Thus, Turkish nostalgia proneness scale is a reliable and valid measurement tool it can be used to measure the individual nostalgia proneness.

Keywords: Nostalgia Proneness, Nostalgia Proneness Scale, Turkish Form, Reliability, Validity

Giriş

Nostalji kelimesi Yunanca "geçmişe dönüş" anlamına gelen "nostos" ve "özlem, arzu ya da keder" anlamına gelen "algos" terimlerinden türetilmiştir. Geçmiş anılara duygusal özlemi çağrıştırmaktadır (Hwang ve Hyun, 2013: 251). Ana ülkelerinden uzakta savaşan İsviçreli paralı askerler arasında oldukça yaygın olan aşırı vatan özlemi durumunu tanımlamak için 1688 yılında Johannes Hofer tarafından tıbbi bir tezde türetilmiştir (Reisenwitz, 2001: 12). Psikiyatrik çerçevede, nostalji bir geçmiş özleminden çok, idealleştirilmiş yani psikoanalizde bir ekran belleği olarak adlandırılan, geçmişin ayıklanmış izine özlem olarak kabul edilebilir. Geçmişin gerçek bir rekreasyonu değil, birçok farklı anıların kombinasyonudur ve bu süreçte tüm olumsuz duygular filtrelenir (Hirsch, 1992: 390). Tüketici davranışları literatüründe ise, nostalji patolojik bir bozukluk olmaktan çok; mal ve deneyimlerin tüketim tercihinin bir parçası olarak görülmektedir (Goulding, 2001: 567).

Nostalji geçmiş özlemini veya geçmişle ilgili eşyalar ve faaliyetlere düşkünlüğü ifade etmektedir (Holbrook, 1993: 245). Holbrook ve Schindler (2003: 108) nostaljiyi "bir kişinin gençken (erken erişkinlik döneminde, ergenlikte, çocuklukta hatta doğumdan önce) daha yaygın olan nesnelere (insanlar, yerler vb. şeyler) ile ilişkili deneyimlerine doğru bir tercih (genel beğeni ya da olumlu tutum) olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde Fairley (2003: 287-288)'de nostalji kavramını, kişinin gençken ya da sosyalleşme ya da medya aracılığıyla dolaylı olarak öğrendiği nesnelere (insanlar, yerler, deneyimler vb. şeyler) doğru bir tercih (genel beğeni, olumlu tutum ya da olumlu duygu) olarak tanımlamaktadır. Geçmiş hakkındaki tutumlar tüketici kararlarını etkileme potansiyeline sahiptir ve geçmişten hoşlanmak bir genç olarak satın alınan ürünlerin bir yetişkin olarak satın alınması olasılığını da artırır (Sierra ve McQuitty, 2007: 100). Buna karşın, nostalji nesnesinin geçmişte daha yaygın olduğunu varsaymak gerekli olmamasına rağmen, geçmişle ilişki birey için diğer nesnelere mevcut olmayan bir bağlantı ağı oluşturur. Bu bağlantılar veya ilişkiler nostaljik yanıt üretir (Holak ve Havlena, 1998: 218). Bireyin nostaljik duygu yaşama eğilimi olan nostalji-eğiliminin ölçümü, araştırmacıların duygusallığa dayanan tüketici pazar bölümlerini daha iyi tanımlamalarına izin verecektir (Holak vd., 2006).

Literatürde nostalji, kişisel deneyim ve dolaylı deneyim olmak üzere iki ayrı boyutta ele alınmaktadır. Toplumsal deneyimler kültürel etkinliklere ya da bir grubun üyelerinin paylaştığı olaylara dayanırken, kişisel deneyimler bireye özgü olan ve insanlar arasında önemli ölçüde farklı olan anılara dayanmaktadır. Dolaylı deneyim arkadaşlar ya da aile üyeleri tarafından anlatılan hikayelerden veya kitaplar, filmler veya diğer kitle iletişim araçlarındaki bilgilerden kaynaklanırken, doğrudan deneyim bireyin kendi hayatındaki olaylardan kaynaklanır (Holak vd., 2007: 649-650). Bu iki boyut nostalji deneyiminin dört yönlü sınıflandırmasına yol açmaktadır. Bunlar:

Kişisel (Gerçek) Nostalji (Doğrudan Kişisel Deneyim): Kişisel nostalji, yaşanmış geçmişe yönelik duygusal veya buruk bir özlem anlamına gelmektedir (Baker ve Kennedy, 1994: 171) ve anlamının bireye özgü olduğu nostaljik nesne ile doğrudan deneyimi yansıtmaktadır (Havlena ve Holak, 1996: 37). Pazarlamacılar, daha çok, doğrudan bireyi içeren önemli bir deneyimi temel alan kişisel nostaljiye odaklanmaktadır (Eser, 2007: 215).

Kişilerarası Nostalji (Dolaylı Kişisel Deneyim): Kişilerarası nostalji doğrudan kişilerarası temasla elde edilen dolaylı deneyimlerden kaynaklanır ve aslında müşterek olmaktan ziyade bireyseldir (Havlena ve Holak, 1996: 38). Bu nostalji türünde birey aile, arkadaş ve referans grupları vb. ile ilişki kurarak onların deneyimleri aracılığıyla nostalji yaşamaktadır (Keskin ve Memiş, 2011: 194). Bu nedenle, kişilerarası nostalji kişisel nostaljiye göre daha az yoğun duygular uyandırabilir ve orijinal uyaran açısından daha az karmaşık bir duygusal profile neden olabilir (Holak vd., 2006: 196).

Kültürel Nostalji (Toplu Nostalji) (Doğrudan Toplumsal Deneyim): Kültürel nostalji bir kültürü temsil eden geçmişe duyulan özlem duygusu ile açıklanabilmektedir (Otay Demir, 2008: 31). Ortak sembollere dayalıdır, böylece nostaljiyi ortaya çıkaran duygu kültürün diğer üyeleri ile bireyin bağlantısını yansıtır (Havlena ve Holak, 1996: 38). Toplu nostalji olarak da bilinen bu nostalji türünde bir neslin insanları o döneme ait nesnelere özlem duyabilmektedir (Keskin ve Memiş, 2011: 195).

Canlandırılmış Nostalji (Dolaylı Toplumsal Deneyim): Dolaylı olarak tecrübe edilmiş geçmişe duygusal ya da buruk bir özlemi tanımlar ve sevilen bir kişinin hikayeleri ve yorumları ile de anımsanabilir. Canlandırılmış nostalji kişilerin müzeleri gezerken neden nostaljik hissettiğini açıklamaya yardımcı olabilir. Müzede gösterilen olayları yaşamayan bir kişi yine de nostaljik hissedebilir. Gerçek nostalji yaşanmış bir örnekle aynıken, canlandırılmış nostalji genelde gerçek olayla ilişkilendirilen soyut görüntünün olduğu bir prototipe benzer (Baker ve Kennedy, 1994: 171).

Bireyin nostaljik duygu yaşama eğilimi olan nostalji eğiliminin ölçümü, araştırmacıların duygusallığa dayanan tüketici pazar bölümlerini daha iyi tanımlamalarına izin verecektir (Holak vd., 2006). Nostalji eğiliminin geçerlilik ölçümleri hem pazar bölümlendirme için nostaljik tüketicilerin tanımlanması hem de özelliğin doğası ve belirleyicileri ile ilgili hipotezlerin testi için gereklidir. Nostalji eğilimi ölçekleri sosyal bilimlerin farklı alanları için yararlı olabilir. Ancak, nostalji eğilimi ölçekleri geliştirmek için tüketici davranışları literatüründe az sayıda girişim olmuştur. Holbrook (1993)'un Nostalji Ölçeği; Havlena ve Holak (2000)'ın Nostalji Eğilimi Ölçeği; Southampton Nostalji Ölçeği ve Batcho (2007)'nin nostalji ölçeği bunlardan bazılarıdır.

Bu makale, bireysel nostalji eğiliminin bir alternatif veya tamamlayıcı ölçümü olarak Havlena ve Holak tarafından 2000 yılında geliştirilen Nostalji Eğilimi Ölçeğinin (The Index of Nostalgia-Proneness) Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasının sonuçlarını aktarmayı hedeflemektedir.

Orijinal Nostalji Eğilimi Ölçeğinin Özellikleri

2000 yılında Havlena ve Holak tarafından bireysel nostalji eğiliminin bir alternatif veya tamamlayıcı ölçümü olarak geliştirilen Nostalji Eğilimi Ölçeğinin orijinali İngilizcedir. Araştırmacılar ABD ve Japonya'daki katılımcılar üzerinde öncelikle nitel çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda katılımcılardan nesnelere, olaylar ve kişilerle ilgili nostaljik deneyimlerini yazılı açıklamalarını istemiş ve bu deneyimleri nitel analizlere tabi

tutmuşlardır. Ardından geliştirdikleri Nostalji Eğilimi Ölçeğini Rusya'daki katılımcılar üzerinde yapılan çalışmada kullanmışlardır. Araştırmacılar bu çalışmada da benzer bir yol izlemiş katılımcılardan nesnelere, olaylar ve kişilerle ilgili nostaljik deneyimlerini yazılı açıklamalarını istemiş ve bu deneyimleri nitel analizlere tabi tutmuşlardır. Ardından katılımcılardan Holbrook (1993)'un Nostalji ölçeğini ve kendi geliştirdikleri Nostalji Eğilimi ölçeğini doldurmalarını istemişlerdir.

Nostalji Eğilimi ölçeği nostaljinin dört sınıfından türetilmiş 31 Likert tipi soru içermektedir. Ölçekteki öğeler nostaljinin dört sınıfını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek ifadeleri nostaljinin hem kişisel-toplumsal hem de doğrudan-dolaylı boyutlarını yansıtmaktadır. Her madde 9 puanlık bir ölçekte derecelendirilmiştir (Holak vd., 2006). Ölçekteki 7 madde (6, 9, 10, 11, 14, 16 ve 17) ters yönden puanlanmaktadır. Rusya'nın beş farklı bölgesinden 80 katılımcıdan toplanan verilere uygulanan faktör analizi sonucunda, ölçeğin 31 maddeden oluşan dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu (kişisel, kişilerarası, kültürel ve canlandırılmış nostalji) görülmüştür. Orijinal ölçeğin dört boyutundaki madde sayıları ve numaraları aşağıda gösterilmiştir:

1. Kişisel nostalji boyutu (toplam 21 madde): 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 19, 22, 24, 26, 27, 30
2. Kişilerarası nostalji boyutu (toplam 2 madde): 14, 23
3. Kültürel nostalji boyutu (toplam 4 madde): 20, 21, 25, 28
4. Canlandırılmış nostalji boyutu (toplam 4 madde): 15, 18, 29, 31

Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha metoduyla test edilmiştir. Ölçeğin geneli için 0.87, alt ölçeklerinden "Kişisel nostalji" boyutu için 0.89, "kişilerarası nostalji" boyutu için 0.58, "kültürel nostalji" 0.87 ve "canlandırılmış" boyutu için 0.50 olarak hesaplanmıştır (Holak vd., 2006). Nostalji eğilimi ölçeğinin yakınsak geçerliliği ise, (convergent validity), bir ABD örnekleminde alınan yanıtları kullanarak Holbrook'un nostalji ölçeği ve diğer zaman yönelim ölçeklerine göre incelenmiştir (Havlena ve Holak, 2000).

Yöntem

Çeviri Çalışması

Araştırmada öncelikle ölçeğin dil geçerliliğine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan çeviri her iki dili bilen öğretim üyesi tarafından İngilizce'den Türkçe'ye tercüme edilmiştir. En uygun ifadeler seçildikten ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anket formu, içerik geçerliliği açısından Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı'nda görev yapan öğretim üyeleri tarafından incelenmiş, ilgili öğretim üyelerinin önerileri doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçeğin son şekli Tablo 1'de verilmiştir.

*Tablo1**Havlena ve Holak'ın Türkçeleştirilen Nostalji Eğilimi Ölçeği*

1. Sık sık çocukluğumdaki olayları hatırlarım. (Kişisel)
2. "Eski güzel günleri" özlerim. (Kişisel)
3. Geçmişten gelen insanlar ve yerler benim için önemlidir. (Kişisel)
4. Eski televizyon ve radyo programlarından yenilerine göre daha fazla zevk alırım. (Kişisel)
5. Çocukken yediğim yiyecekleri yemekten hoşlanırım. (Kişisel)
6. Eski okul arkadaşlarımı çok sık düşünmem. (Kişisel, ters)
7. Eskiden filmlerin daha iyi olduğunu düşünürüm. (Kişisel)
8. Ailem ya da arkadaşlarımla eski günlerden söz etmekten hoşlanırım. (Kişisel)
9. Eskiden dinlediğimden farklı müzikleri dinlemeyi tercih ederim. (Kişisel, ters)
10. Kendimi doğduğum değil, şu anda yaşamakta olduğum yere ait hissederim. (Kişisel, ters)
11. Tatil günlerini ailem veya eski arkadaşlarım yerine yeni arkadaşlarımla geçirmeyi tercih ederim. (Kişisel, ters)
12. Çektiğim fotoğraflara bakmaktan hoşlanırım. (Kişisel)
13. Geçmişte yapmış olduğum şeyler hakkında hayal kurmaktan hoşlanırım. (Kişisel)
14. Ailem ve büyüklerimin geçmişte yaşadıklarını ve tecrübelerini dinlemekten hoşlanmam. (Kişilerarası, ters)
15. Bazen başka bir zamanda ve yerde yaşamış olmayı istediğim olur. (Canlandırılmış)
16. Karşılaştığım olaylarla başa çıkmak için geçmişten faydalanmam. (Kişisel, ters)
17. Şimdiki oyuncuların, çocukluğumdakilerden daha iyi olduğunu düşünürüm. (Kişisel, ters)
18. Başka zamanlar ve yerler hakkında kitap okumaktan ya da film izlemekten hoşlanırım. (Canlandırılmış)
19. Üzgün hissettiğimde kendimi neşelendirmek için sık sık geçmişi düşünürüm. (Kişisel)
20. Geçmişe ait müzik duyduğumda veya TV programı izlediğimde kendimi kendi jenerasyonuma ait hissederim. (Kültürel)
21. Toplumun geçmişte şimdiye göre daha iyi olduğunu düşünürüm. (Kültürel)
22. Geçmişimdeki mutlu anlarımı üzgün anlarımdan daha fazla hatırlama eğilimindeyim. (Kişisel)
23. Geçmiş deneyimleri hakkında ailemin bana anlattığı hikayeleri sık sık hatırlarım. (Kişilerarası)
24. Geçmişte sahip olduğum duyguları yeniden hissetmeyi arzularım. (Kişisel)
25. Kendi yaş grubumdaki kişilerle benzer özelliklere sahibim. (Kültürel)
26. Anılarımı anlatmaktan hoşlanırım. (Kişisel)
27. Ziyaret ettiğim ya da yaşadığım yerleri hatırlamaktan zevk alırım. (Kişisel)
28. Okulumun mezunlar toplantılarına katılmaktan hoşlanırım. (Kültürel)
29. Önemli tarihi olaylara imza atan kişilerden olmak isterim. (Canlandırılmış)
30. Bazen geçmişe dönebilmeyi istediğim olur. (Kişisel)
31. Bazen ulusumun tarihindeki önemli olaylar sırasında yaşamış olmayı isterdim. (Canlandırılmış)

Çalışma Grubu

Çalışmanın kapsamına Tekirdağ'da yaşayan 20 yaş ve üzeri kimseler alınmıştır. 109 katılımcıya anket uygulanmış, eksik veriler temizlendikten sonra veri sayısı 96 olmuştur. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Yaş	f	%	Aylık Gelir	f	%
20-29	23	24.0	1000 TL'den az	16	16.7
30-39	29	30.2	1000-1500 TL	18	18.8
40-49	28	29.2	1501-2000 TL	7	7.3
50-59	13	13.5	2001-2500 TL	20	20.8
60 ve üzeri	3	3.1	2501-3000 TL	24	25.0
<i>Cinsiyet</i>	f	%	3000 TL'den fazla	11	11.5
Kadın	54	56.3	<i>Meslek</i>	f	%
Erkek	42	43.8	Kamu Sektörü	51	53.1
<i>Eğitim Durumu</i>	f	%	Özel Sektör	12	12.5
İlkokul-Ortaokul	22	22.9	Serbest Meslek	8	8.3
Lise	7	7.3	İşçi	7	7.3
Önlisans	12	12.5	Emekli	8	8.3
Lisans	19	19.8	Evhanımı	5	5.2
Yüksek Lisans	27	28.1	Öğrenci	5	5.2
Doktora	9	9.4	<i>Medeni Durum</i>	f	%
			Evli	67	69.8
			Bekar	29	30.2
<i>Toplam Katılımcı</i>				96	100

Tablo 2 incelendiğinde, çalışma grubunu oluşturan katılımcıların büyük bir kısmının; 30-39 yaş aralığında, kadın, evli, yüksek lisans mezunu, 2501-3000 TL aralığında gelire sahip ve kamu sektöründe çalışan kimseler olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için iki bölümden oluşan bir anket formu olarak kullanılmıştır. Birinci bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümde ise; Havlena ve Holak (2000) tarafından nostalji eğilimini belirlemek amacıyla geliştirilen “Nostalji Eğilimi Ölçeği” bulunmaktadır. Ölçekte, katılımcıların nostalji eğilimini belirlemeye yönelik dört boyut yer almaktadır. Bu boyutlar, kişisel nostalji (21 madde), kişilerarası nostalji (2 madde), kültürel nostalji (4 madde) ve canlandırılmış nostalji (4 madde) dir. Ölçek maddeleri (1) “kesinlikle katılmıyorum” ve (5) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlanmıştır. Orijinal ölçekte tersten puanlanacak 7 madde yer almaktadır. Yapılan pilot çalışma sonucunda; ters maddeler düze çevrilerek sorulduğunda, katılımcıların tutum ve davranışlarının daha iyi anlaşıldığı görüldüğünden araştırmada bu ifadeler düze çevrilerek sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğunun kontrolü Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Barlett testleri ile yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olduğunun görülmesi üzerine nostalji eğilimi ölçeğinin yapı geçerliliği ve faktör yapısı açıklayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Nostalji eğilimi ölçeğinin faktör yapısını saptamak için Temel Eksen yöntemi (Principal Axis Factoring-PAF) Varimaks rotasyonu ile yapılmıştır. Faktör analizinde değişkenlerin normal dağılıma sahip olması varsayımı bulunmaktadır. Literatürde, Likert tipi ölçeklerin kullanılması halinde değişkenlerin normal dağılımdan sapma göstermesine rastlanmaktadır. Anketteki maddeler için Normal dağılım varsayımı Kolmogorov-Smirnov testi ile sınanmış, değişkenlerin normal dağılmadığı görülmüştür. Literatürde, normal dağılım varsayımının sağlanamaması halinde, faktör elde etmek için PAF yönteminin kullanılması önerilmektedir (Costello ve Osborne, 2005: 2). Dolayısıyla, çalışmada normal dağılım şartı sağlanamadığından PAF metodu kullanılmıştır. Faktör analizinde maddelerin faktör yükleri, faktörlerin toplam varyansı açıklama yüzdeleri, öz değerleri ve çizgi grafiği incelenmiştir. Ölçeğin faktör sayısı belirlendikten sonra, birbirleriyle ilişkili maddelerin toplanarak faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla Varimax dik döndürme yöntemi kullanılmıştır. Faktör yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA-Confirmatory-Factor Analysis) ile kontrol edilmiştir. Ölçeğin geneli ve alt ölçeklerin güvenilirlikleri Cronbach alfa katsayısı metoduyla test edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 17 ve Lisrel 8.8 istatistik paket programları kullanılmıştır.

Bulgular

Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin geçerliliği açıklayıcı faktör analizi ardından doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir.

Ölçeğin Faktör Yapısının İncelenmesine Yönelik Bulgular

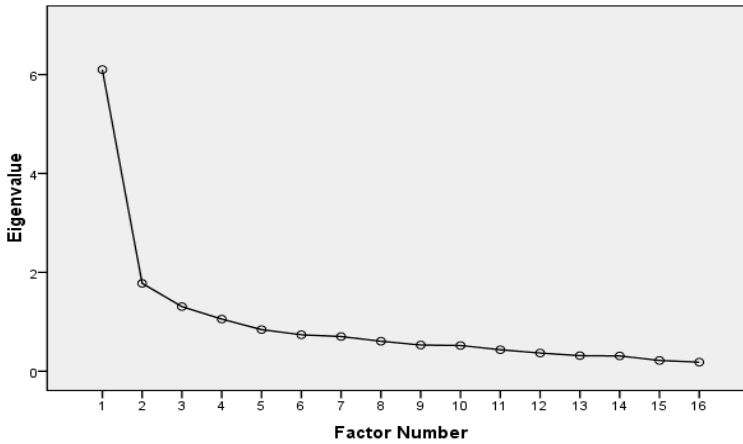
Nostalji eğilimi ölçeğinin faktör yapısının tespiti amacıyla, toplanan verilere temel eksen faktör analizi yapılmıştır. Örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testiyle sınanmış ve KMO değeri 0.772 olarak hesaplanmıştır. Bu değer verilere faktör analizinin uygulanabilmesi için önerilen minimum KMO değeri 0.50'den (Eroğlu, 2009) yüksektir. Dolayısıyla, verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Verilerin faktör analizine uygunluğunun tespitinde yapılan bir diğer test de Bartlett testidir. Bartlett testinde amaç korelasyon matrisinin köşegeni dışında kalan elemanların sıfıra eşit olup olmadığını test etmektir. Test için geliştirilen H_0 hipotezinin reddedilmesi istenir (Okursoy ve Turan, 2014: 74). Analizde kullanılan veri seti için Bartlett'in küresellik testinde test istatistiği $\chi^2 = 1423.700$ olarak bulunmuştur. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir ve korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşırlar. Tablo 3'de KMO ve Bartlett testlerinin sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3
KMO ve Bartlett Testlerinin Sonuçları

KMO ve Bartlett Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Testi	0.772	
Bartlett Testi	Yaklaşık Ki-Kare	1423.700
	Serbestlik Derecesi	465
	Anlamlılık	0.000

Ölçeğe uygulanan ilk faktör analizi sonucunda, ölçekte yer alan maddelerin öz değerleri 1'den büyük 9 faktörde birleştiği gözlenmiştir. 9 faktörlü bu yapının toplam varyansa katkısı % 57.093 olmuştur. Faktörlerin toplam varyansa katkıları ve faktörlere ilişkin Şekil 1'deki çizgi grafiği incelendiğinde ölçeğin 4 faktörlü bir yapıda olduğu görülmüştür.

Scree Plot

Şekil 1
Çizgi Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde, 4. faktörden itibaren çizgi grafiğinin eğimini önemli ölçüde kaybetmeye başladığı görülmüş ve faktör sayısının dört faktör ile sınırlandırılması yönünde karar alınmıştır. Bu karar orijinal ölçekteki dört faktörlü yapıyla uyumlu olması açısından da anlamlı görülmüştür. Varimax rotasyon yöntemi ile uygulanan temel eksen faktör analizinde 31 maddelik ölçekten, kararsız yapı gösteren, bir başka ifadeyle farklı faktörler altında birbirine yakın faktör yükleri bulunan ve düşük faktör yüküne sahip 15 madde (4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 28) ölçekten çıkartılmıştır. Kalan 16 madde öz değeri 1'den büyük dört faktörlü bir yapıya sahiptir. Maddeler çıkarıldıktan sonra oluşan ölçek ve alt ölçeklerin madde ve test istatistikleri Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4

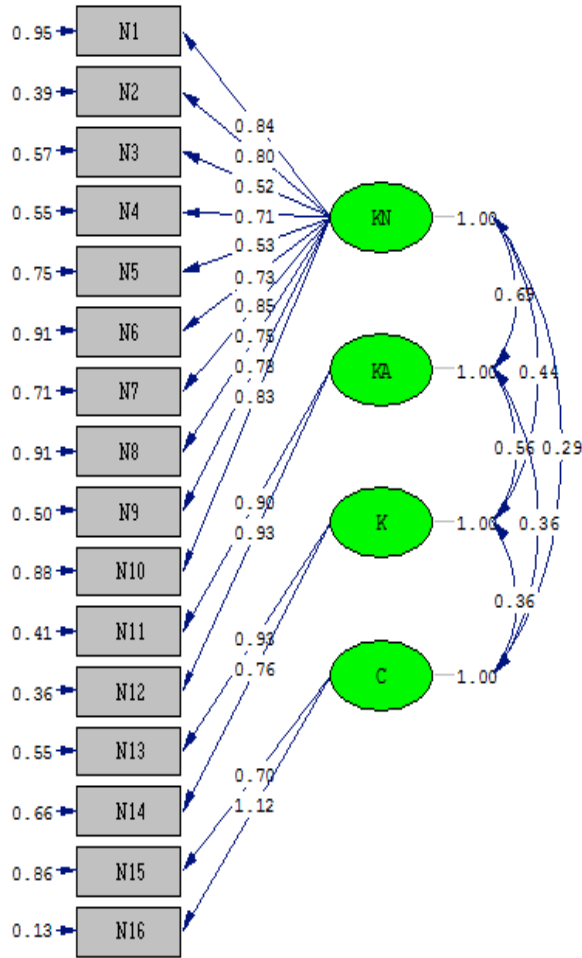
Nostalji Eğilimi Ölçeğinin Faktör Yükleri, Faktörlerin Öz Değerleri ve Toplam Varyansı Açıklama Yüzdeleri

<i>Faktörler</i>	<i>İfadeler</i>	<i>Faktör Yükü</i>	<i>Özdeğerler (eigenvalue)</i>	<i>Açıklama Yüzdesi</i>
<i>Faktör 1</i> <i>Kişisel Nostalji</i>	Madde 2	0.746	4.122	25.762
	Madde 27	0.711		
	Madde 1	0.643		
	Madde 24	0.639		
	Madde 8	0.635		
	Madde 26	0.597		
	Madde 13	0.572		
	Madde 30	0.572		
	Madde 3	0.543		
	Madde 9	0.493		
<i>Faktör 2</i> <i>Kişilerarası Nostalji</i>	Madde 14	0.703	1.469	9.183
	Madde 23	0.665		
<i>Faktör 3</i> <i>Canlandırılmış Nostalji</i>	Madde 31	0.729	1.454	9.089
	Madde 29	0.714		
<i>Faktör 4</i> <i>Kültürel Nostalji</i>	Madde 20	0.674	1.400	8.747
	Madde 25	0.670		
<i>TOPLAM</i>				52.781

Tablo 4’de görüleceği üzere, birinci faktör olan “kişisel nostalji” on madde (2, 27, 1, 24, 8, 26, 13, 30, 3, 9) içermekte ve maddelerin faktör yükleri 0.493 ile 0.746 arasındadır. Bu faktör toplam varyansın % 25.762’sini açıklamakta ve öz değeri 4.122’dir. İkinci faktör olan “kişilerarası nostalji” 2 madde (14, 23) içermekte ve maddelerin faktör yükleri 0.665 ile 0.703’tür. Faktör toplam varyansın % 9.183’ünü açıklamakta ve öz değeri 1.469’dur. Üçüncü faktör “canlandırılmış nostaljiye” yönelik 2 maddeden (31, 29) oluşmakta, maddelerin faktör yükleri 0.714 ile 0.729 arasındadır. Faktör toplam varyansın % 9.089’unu açıklamakta ve özdeğeri 1.454’dir. Dördüncü faktör de, “kültürel nostaljiye” yönelik 2 maddeden (20, 25) oluşmakta ve maddelerin faktör yükleri 0.670 ile 0.674’dür. Bu faktör toplam varyansın % 8.747’sini açıklamakta ve bu faktörün öz değeri 1.400’dür. Bu dört faktör toplam varyansın % 52.781’ini açıklamaktadır. Ölçeğin yapı geçerliliği için toplam varyansın % 40’tan yüksek olması yeterli görülmektedir (Çokluk vd., 2014: 197). Bunun yanında, ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri 0.493 ile 0.746 arasındadır. Comrey ve Lee (1992)’ye göre; Faktör Yükü > 0.70 ise Mükemmel; Faktör Yükü > 0.63 ise çok iyi; Faktör Yükü > 0.55 iyi; Faktör Yükü > 0.45 idare eder; Faktör Yükü > 0.32 ise düşük olduğunu belirtmiştir. Buna göre, faktör yükleri incelendiğinde; birkaç ifade dışında tüm ifadelerin ilgili faktörlere iyi-mükemmel yüklendiği söylenebilmektedir. Sonuç olarak, ölçeğin yeterli düzeyde yapı geçerliliğine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular ve Yorumları

16 maddelik dört faktörlü yapının doğrulanıp doğrulanmadığı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile analiz edilmiştir. DFA'da modelin geçerliliği uyum indeksleri ile değerlendirilmektedir. Şekil 2'de ölçeğin DFA sonuçları, Tablo 5'de genel kabul görmüş uyum iyiliği değerlendirme ölçütleri ile ölçeğe ilişkin hesaplanan değerler yer almaktadır.

Chi-Square=109.40, df=98, P-value=0.20268, RMSEA=0.035

Şekil 2
Nostalji Eğilimi Ölçeğinin DFA Sonuçları

Tablo 3
Uyum İyiliği Değerleri ve Hesaplanan Değerler

Uyum Ölçümü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Hesaplanan Değerler	Uyum
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df < \chi^2 \leq 3df$	109.40	-
χ^2 / df	$0 \leq \chi^2 / df \leq 2df$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$	1,116	İyi Uyum
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.035	İyi Uyum
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.92	Kabul Edilebilir Uyum
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	0.99	İyi Uyum
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0,99	İyi Uyum

Kaynak: Karin Schermelleh-Engel, Helfried Moosbrugger ve Hans Müller. (2003). "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures", *Methods of Psychological Research Online*, Vol.8, No.2, s. 52'den alınmıştır.

Uyum indeksleri birlikte değerlendirildiğinde nostalji eğilimi ölçeğinin Türkçe formunun açıklayıcı faktör analiziyle tespit edilen dört faktörlü yapısının DFA ile doğrulandığı ifade edilebilir.

Ölçeğin Güvenilirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık yöntemlerinden Cronbach alfa katsayısı yöntemine başvurulmuştur. Ölçek ve alt ölçeklere yönelik hesaplanan Cronbach alfa katsayıları Tablo 5'de gösterilmiştir. Cronbach alfa katsayısı ölçeğin geneli için 0.883, birinci alt ölçek için 0.880, ikinci alt ölçek için 0.812, üçüncü alt ölçek için 0.729 ve dördüncü alt ölçek için de 0.696 olarak bulunmuştur. Alfa (α) katsayısına göre ölçeğin güvenilirliğinin yorumlanmasında esas alınan değerler aşağıda verilmiştir (Kayış, 2009: 403-405):

- $\leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Tablo 5

Nostalji Eğilimi Ölçeğinin Cronbach Alfa Testi İle Elde Edilen Güvenilirlik Puanları

<i>Faktörler</i>	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Cronbach Alfa Katsayısı</i>
<i>Faktör 1. Kişisel Nostalji</i>	10	0.880
<i>Faktör 2. Kişilerarası Nostalji</i>	2	0.812
<i>Faktör 3. Canlandırılmış Nostalji</i>	2	0.729
<i>Faktör 4. Kültürel Nostalji</i>	2	0.696
<i>TOPLAM: Nostalji Eğilimi</i>	16	0.883

Bulunan α değerlerine göre, ölçeğin ve alt ölçeklerinin oldukça güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Geçerlilik ve güvenilirlik iyi bir ölçme aracının taşıması gereken temel niteliklerdir. Geçerlilik kavramı sosyal bilimlerde verilerin tarafsızlığının ve ölçülen olayın ya da değişkenin niteliklerine uygunluğunun ölçüsü olarak görülmektedir. Buna göre bir ölçek ölçülmek istenen şeyi ölçüyorsa o ölçeğin geçerli olduğunu söylemek mümkündür. "İçerik geçerliliği" ve "yapısal geçerlilik" ölçeklerin geçerliliğini değerlendirmede en çok kullanılan ölçütlerdir (Kurtuluş, 2004: 302-303). İçerik geçerliliği, ölçeğin içeriğinin ya da görünümünün ne derece geçerli olduğunu ölçüsüdür. Sosyal bilimlerde oldukça sık kullanılan bu geçerlilik ölçütünde çoğunlukla uzman kişilerin görüşleri alınarak ölçeğin geçerliliği belirlenir. Bu çalışmada, çevirisi yapılan nostalji eğilimi ölçeğinin, istenilen alanı temsil edip ölçebilirliği hakkında, Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı'nda görev yapan öğretim üyelerinin görüşleri alınmış, onların önerileri ile ifadelerde gerekli değişiklikler yapılarak "içerik geçerliliği" sağlanmaya çalışılmıştır.

Nostalji eğilimi ölçeğinin "yapı geçerliliğine" yönelik uygulanan Temel Eksen yöntemi (Principal Axis Factoring) ile ölçeğin faktör yapısı analiz edilmiştir. 31 maddelik ölçekten, kararsız yapı gösteren, farklı faktörler altında birbirine yakın faktör yüklerine sahip ve düşük faktör yüküne sahip 15 madde (4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22 ve 28) çıkartılmıştır. Kalan 16 madde öz değeri 1'den büyük dört faktörlü bir yapı oluşturmuştur. Birinci faktör 10, ikinci, üçüncü ve dördüncü faktörler 2'şer maddeden oluşmaktadır. Birinci faktör toplam varyansın %25.762'sini açıklarken, ikinci faktör % 9.183'ünü, üçüncü faktör % 9.089'unu ve dördüncü faktörde % 8,747'sini açıklamaktadır. Bu dört faktör birlikte toplam varyansın % 52.781'ini açıklamaktadır. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli görülmektedir (Çokluk vd., 2014: 197). Bu bulgulara dayanarak ölçeğin Türkçe formunun yapısal geçerliliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ölçeğin Türkçe formunun açıklayıcı faktör analiziyle belirlenen dört faktörlü yapısının doğrulanıp doğrulanmadığının tespiti amacıyla uygulanan DFA sonuçları ölçeğin NFI indeks değeri dışında iyi uyumu gösterdiğini ortaya koymuştur.

Güvenilirlik ise, ölçekteki soruların birbirleriyle tutarlılığını ve uygulanan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derece yansıttığını belirtmektedir (Kayış, 2009: 403). Kavram, toplanan verilerin ne ölçüde tesadüfi hatadan (ya da örnekleme hatasından) arındığını

ortaya koymaktadır (Kurtuluş, 2004: 303). Güvenilirlik analizi uygulanan ölçeklerin özelliklerini ve güvenilirliklerini belirlemek amacıyla geliştirilmiş bir yöntemdir. Güvenilirlik analizinin ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem, Alfa Modelidir. Bu yöntem, ölçekte yer alan k sorunun homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırmaktadır. 0 ile 1 arasında değer alan bu katsayı (Cronbach) Alfa katsayısı olarak isimlendirilmektedir. Bu çalışmada nostalji eğilimi ölçeğinin iç tutarlılığı Cronbach Alfa katsayısı ile incelenmiş ve 0.883 gibi iç tutarlılığın oldukça yüksek olduğunu gösteren bir değer elde edilmiştir (Tablo 5). Bir diğer ifadeyle bulunan bu yüksek iç tutarlılık katsayısı, ölçeğin homojenliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların nostalji eğilimlerini belirlemek amacıyla Havlena ve Holak (2000) tarafından 31 madde olarak geliştirilen nostalji eğilimi ölçeğinin Türkçe'ye uyarılma, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucu ulaşılan bulgular, ölçeğin 16 maddelik formunun Türk katılımcılara geçerli ve güvenilir bir şekilde uygulanabileceğini ortaya koymaktadır. Türkçe nostalji eğilimi ölçeğinin faktör yapısı, orijinal ölçekteki yapıyla paralellik göstermektedir. Bunun yanında, ölçeğin maddelerinin yazılmasında dikkate alınan temel kavramlarla bu çalışmada elde edilen faktörler uyusmaktadır. Faktörlerin isimlendirilmesi de orijinal ölçekteki gibi yapılmıştır. Araştırma, Tekirdağ'da yaşayan 20 yaş ve üzeri kimselerle sınırlandırılmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda daha büyük örnek hacimleriyle çalışılması ve daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılması sonuçların geneli yansıtmasına olanak sağlayabilecektir. Bunun yanında geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan nostalji eğilimi ölçeğinin, nostalji eğilimini belirlemede kültürümüze daha uygun yeni ölçeklerin geliştirilmesinde yol gösterici olabileceği de düşünülmektedir.

Kaynakça

- Baker, S.M., & Kennedy, P.F. (1994). Death By Nostalgia: A Diagnosis of Context-Specific Cases. *Advances in Consumer Research*, 21, 169-174.
- Batcho, K.I. (2007). Nostalgia and The Emotional Tone and Content of Song Lyrics. *American Journal of Psychology*, 120, 361-381.
- Comrey, A.L., & Lee, H.B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. 2nd ed. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Costello, A.B., & Osborne, J.W. (2005). Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most From Your Analysis. *Practical Assessment Research & Evaluation* 10, 1-9.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Eroğlu, A. (2009). "Faktör Analizi". *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. 4. Baskı. Ed. Ş. Kalaycı. Ankara: Asil Yayın Dağıtım. 321-331.
- Eser, Z. (2007). Nostaljinin Pazar Bölümleme Değişkeni Olarak Kullanılması Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 115-130.
- Fairley, S. (2003). In Search of Relived Social Experience: Group-Based Nostalgia Sport Tourism. *Journal of Sport Management*, 17, 284-304.
- Goulding, C. (2001). Romancing the Past: Heritage Visiting and the Nostalgic Consumer. *Psychology & Marketing* 18, 565-592.

- Havlena, W.J., & Holak, S.L. (1996). Exploring Nostalgia Imagery Through the Use of Consumer Collages. *Advances in Consumer Research*, 23, 35-42.
- Hirsch, A.R. (1992). Nostalgia: A Neuropsychiatric Understanding. *Advances in Consumer Research*, 19, 390-395.
- Holak, S.L., & Havlena, W.J. (1998). Feelings, Fantasies, and Memories: An Examination of the Emotional Components of Nostalgia. *Journal of Business Research*, 42, 217-226.
- Holak, S.L., Havlena, W.J., & Matveev, A.V. (2006). Exploring Nostalgia in Russia: Testing the Index of Nostalgia-Proneness. *European Advances in Consumer Research*, 7, 195-200.
- Holak, S.L., Matveev, A.V., & Havlena, W.J. (2007). Nostalgia in Postsocialist Russia: Exploring Applications to Advertising Strategy. *Journal of Business Research*, 60, 649-655.
- Holbrook, M.B. (1993). Nostalgia and Consumption Preferences: Some Emerging Patterns of Consumer Tastes. *Journal of Consumer Research*, 20, 245-256.
- Holbrook, M.B., & Schindler, R.M. (2003). Nostalgic Bonding: Exploring The Role of Nostalgia in the Consumption Experience. *Journal of Consumer Behavior*, 3, 107-127.
- Hwang, J., & Hyun, S.S. (2013). The Impact of Nostalgia Triggers on Emotional Responses and Revisit Intentions in Luxury Restaurants: The Moderating Role of Hiatus. *International Journal of Hospitality Management*, 33, 250-262.
- Kayış, A. (2009). "Güvenilirlik Analizi". *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. 4. Baskı. Ed. Ş. Kalaycı. Ankara: Asil Yayın Dağıtım. 403-419.
- Keskin, H. D., & Memiş, S. (2011). Retro Pazarlama ve Pazarlamada Uygulanmasına Yönelik Bazı Örnekler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16, 191-202.
- Kurtuluş, K. (2004). *Pazarlama Araştırmaları*. Genişletilmiş 7. Basım. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Okursoy, A., & Turan, A.H. (2014). Açımlayıcı Faktör Analizi ve Üniversite Yemekhanesinde Müşteri Memnuniyeti Üzerinde Etkili Olan Boyutların Belirlenmesi Üzerine Bir Uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 15, 65-78.
- Otay Demir, F. (2008). Pazarlamanın Nostaljik Oyunu: Retro Markalama. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 33, 29-41.
- Reisenwitz, T. H. (2001). *Nostalgia Advertising: An Exploratory Study of Its Effectiveness and The Effect of Nostalgia Proneness*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. ABD: Cleveland State University.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8, 23-74.
- Sierra, J. J., & McQuitty, S. (2007). Attitudes and Emotions as Determinants of Nostalgia Purchases: An Application of Social Identity Theory. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 15, 99-112.
- <http://www.southampton.ac.uk/nostalgia/materials/Southampton%20Nostalgia%20Scale%202.pdf>, 8 Temmuz 2014'te erişildi.